

Република Србија
ВРХОВНИ СУД СРБИЈЕ
Гж 58/05
23.06.2005. година
Београд

Врховни суд Србије у Београду, у већу састављеном од судија: Слободана Дражића, председника већа, Власте Јовановић и Јелене Боровац, чланова већа, у парници тужиле АА, чији је пуномоћник АБ, адвокат, против првотуженог "ББ", чији су пуномоћници БВ и БГ, адвокати, друготужене ВВ, и трећетуженог ГГ, ради накнаде штете због повреде ауторских права, одлучујући о жалбама странака, изјављеним против пресуде Окружног суда у Новом Саду П. 43/03 од 8.априла 2004. године, у седници одржаној 23.јуна 2005. године, донео је

РЕШЕЊЕ

УКИДА СЕ пресуда Окружног суда у Новом Саду П. 43/03 од 8.априла 2004. године и предмет враћа истом суду на поновно суђење.

Образложење

Пресудом Окружног суда у Новом Саду П. 43/03 од 8.априла 2004. године ставом првим изреке утврђено је да су тужени "ББ", ВВ и ГГ повредили морална имовинска ауторска права аутора романа "ДД" покојног ПП, неовлашћеним бележењем делова тог романа на филмску траку, неовлашћеним јавним приказивањем ТВ филма "ДД" у ___ и његовим емитовањем на програмима туженог "ББ", без плаћања ауторске накнаде. Ставом другим изреке обавезани су тужени "ББ", ВВ и ГГ да тужили АА на име накнаде штете због повреде имовинских ауторских права солидарно исплате износ од 50.000,00 динара, затим на име накнаде нематеријалне штете због повреде моралних ауторских права исплате солидарно износ од 100.000,00 динара, све са законском затезном каматом почев од 8.априла 2004. године па до коначне исплате, као и да тужили на име накнаде трошкова парничног поступка солидарно исплате износ од 37.800,00 динара, у року од 15 дана. Ставом трећим изреке преко досуђеног износа накнада штете због повреде имовинских ауторских права и то износа од 50.000,00 динара па до траженог 120.000,00 динара, као и на име накнаде нематеријалне штете због повреде моралних права преко досуђеног од 100.000,00 динара па до тражених 300.000,00 динара, са законском затезном каматом од 8.априла 2004. године па до коначне исплате, затим захтев да се првотужени обавезе да тужили на име накнаде ауторског права на роману "ДД" за свако будуће емитовање ТВ филма "ДД" на својим програмима исплати износ од по 30.000,00 динара а за промет наведеног ТВ филма другим станицама исплати износ од 50.000,00 динара за сваки појединачни промет са законском затезном каматом од 8.априла 2004. године до исплате, затим захтев тужиле да се утврди да су сви тужени извршили повреду моралних и имовинских права аутора неовлашћеним прерадом романа "ДД" аутора покојног ПП у истоимени ТВ филм, као и захтев да се утврди да су исти те повреде учинили неовлашћеним бележењем тог романа у целисти на филмску траку, те захтев за исплату законске затезне камате на досуђени износ трошкова поступка се одбија. Ставом четвртим изреке захтев тужиоца утврди да ова пресуда замењује уговор о преради ауторског дела – романа "ДД" аутора пок. ПП у ТВ филм са насловом "ДД" између првотуженог и тужиле као наследника ауторског права на наведеном роману се одбацује.

Против наведене пресуде тужила и тужени од првог до трећег реда су благовремено изјавили жалбе због битне повреде одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права.

Испитујући побијану пресуду у смислу члана 365. ЗПП, Врховни суд је нашао да су жалбе основане.

Првостепена пресуда је заснована на битној повреди одредаба парничног поступка из члана 354. став 2. тачка 14. ЗПП, на коју Врховни суд као другостепени пази по службеној дужности. Изрека пресуде је неразумљива и противречна самој себи, као и разлозима пресуде. Првостепени суд је преформулисао захтев тужиле који је ставила у поступак прецизираним поднеском од 22.марта 2004. године, па је тако одлучио о правној заштити коју тужила није тражила, а пропустио да одлучи у границама захтева који су стављени у поступак. Разлози о одлучним чињеницама нису јасни и правилни. Због ових недостатака пресуда се не може испитати, на шта се указује и у жалбама странака.

Због погрешне примене материјалног права чињенично стање је непотпуно утврђено.

Према утврђењу првостепеног суда, тужила је супруга пок. ПП, књижевника и аутора романа "ДД" издавача "ББ" из 1990. године. Правноснажним решењем о наслеђивању од 26.маја 2000. године, тужила је наследила сву заоставштину пок. ПП, међу којом и ауторска права и сва потраживања по основу ауторских права од књижевних дела оставиоца наведених у допису Матице српске, међу којима и романа "ДД". Према истоименом роману првотужени "ББ" произвео је ТВ филм под истим називом "ДД" у трајању од 54 минута, а према сценарију трећетуженог ГГ, те га у више наврата емитовао у оквиру свог документарног програма чији је главни и одговорни уредник била друготужена ВВ. У погледу наведеног

тужиља никада није дала овлашћење. Она је првотуженом послала писмену опомену од 17. априла 2003. године са захтевом за исплату ауторске накнаде због неовлашћене прераде ауторског дела, романа "ДД" аутора пок. ПП и неовлашћеног емитовања ТВ филма снимљено по истоименом роману у продукцији "ББ". Истовремено је захтевано да првотужени у најкраћем року обустави свако даље емитовање ТВ филма ради добијања дозволе и регулисања ауторске накнаде за будуће приказивање ТВ филма. Тим поводом првотужени је понудио тужиљи услове за закључење вансудског поравнања, које она није прихватила.

У овом спору тужиља је у тужби истакла више тужбених захтева (члан 188. ЗПП). Првостепени суд је делимично усвојио тужбени захтев тужиље за накнаду имовинске штете због економског искоришћавања ауторског дела и обавезао тужене да солидарно исплате нето износ од 50.000,00 динара са законском затезном каматом од пресуђења одређујући висину накнаде применом члана 223. ЗПП, ценећи околности конкретног случаја. При томе је првостепени суд пошао од чињенице да међу странкама није био закључен уговор о коришћењу ауторског дела, односно уговорена накнада за коришћење ауторског дела и да не постоје званични параметри на основу којих би се утврдила висина накнаде. Изражено правно схватање првостепеног суда је погрешно. С обзиром на специфичности предмета ауторско-правне заштите и радњи које представљају повреду ауторског права, методе којима се израчунава новчани износ на име накнаде имовинске штете су разноврсне. У пракси се приликом вештачења примењују три такве методе: диференцијална, метода аналогije са накнадом за уступање права и метода противправне добити. Међутим, најчешће се за израчунавање висине штете користи комбинован метод аналогije са диференцијалним методом. Наиме, за основу се узима износ уобичајене накнаде која би према конкретним околностима случаја била уговорена. Она се увећава за износ који представља разлику између материјалног положаја у којем би тужиља била да је тај износ примила на име уговорене накнаде за уступање права, и материјалног положаја у коме се налази када износ прима, на име накнаде штете настале повредом права. Суд притом, као опредељујуће околности, узима у обзир немогућност тужиље да условљава коришћење предмета заштите извесним чинидама, да остварује камате на име задоцњења и врши пословно планирање по уговору и сл. На овај начин се обезбеђује да накнада штете оствари функцију компензације имовине оштећене као и општу првенцију повреде ауторског права. Исто тако израчунавање висине накнаде може се вршити применом правилника струковног удружења УЛУПУДС-а, 1983. године по коме се за основу обрачуна узима накнада утврђена тим правилником, при чему се примењује корективни фактор важећи у време вештачења.

Закон о ауторском и сродним правима ("Службени лист СРЈ", број 24/98), који се примењује у конкретном случају не садржи одредбе о паушалном одређивању накнаде. Тек у новој регулативи (Закон о ауторском и сродним правима - "Службени лист Србије и Црне Горе", број 61/04 од 24. децембра 2004. године), познаје одредбу која пружа могућност вишеструке накнаде коју носилац ауторског права може да захтева уместо накнаде штете. Према члану 178, ако је повреда имовинског права учињена намерно или крајњом непажњом, тужилац може, уместо накнаде имовинске штете захтевати накнаду до троструког износа уобичајене накнаде коју би примио за конкретан облик коришћења предмета заштите, да је то коришћење било законито. У односу на накнаду неимовинске штете првостепени суд је делимично усвојио тужбени захтев тужиље, налазећи да су тужени искористили предметно ауторско дело на начин којим се повређују морална ауторска права, јер су повредили интегритет дела његовим коришћењем и јавним саопштавањем у непотпуној форми, у смислу члана 52. а у вези члана 17. Закона о ауторским и сродним правима. Овакав закључак првостепеног суда је неприхватљив.

Накнада неимовинске штете представља лично право, које престаје смрћу титулара ауторског права, па наследници умрлог могу остваривати ову накнаду само ако је правноснажно досуђена или утврђена уговором са штетником у писменој форми (члан 204. став 1. Закона о облигационим односима). Наиме, најпре ћемо се задржати на констатацији законских решења. Према систематици Закона о ауторским и сродним правима, у оквиру наслова, "пренос наслеђивањем", смештена су два члана. Први је члан 52. који гласи: став 1. "Наследници аутора могу вршити овлашћења која се тичу моралних права аутора, осим права на објављивање необјављеног дела ако је аутор то забранио и права на измену дела." . став 2. "Заштиту моралних права аутора која се тичу патернитета, интегритета дела и забране недостојног искоришћавања дела могу, осим наследника, вршити и удружења аутора, као и институције из области науке и уметности". Други члан је 53. који гласи: "Имовинска права аутора се наслеђују".

Језичким тумачењем и садржајем ове норме сазнајемо да наследници аутора могу вршити овлашћења која се тичу моралних права аутора а не и наслеђивати та права. Када говори о преносу наслеђивањем, законодавац то везује за имовинска права аутора која се наслеђују. Изрична норма о томе је члан 53. Закона. Будући да позитивно правни прописи дају опште оквире за решавање наведене дилеме, решење налазимо у експлицитном изражавању садржине норме коју користи Закон о облигационим односима и то члану 204. где закон говори о "наслеђивању и заступању" потраживања накнаде нематеријалне штете. Потребно је уочити (из интерпретације норме) да се овде не ради о наслеђивању и уступању "права на накнаду нематеријалне штете него потраживања накнаде нематеријалне штете". Дакле, јасно произилази да се у принципу и безусловно не може ни наслеђивати нити сингуларном сукцесијом на друге преносити "само право на накнаду нематеријалне штете", јер је то право строго лично право (intuitu persone), док је потраживање накнаде нематеријалне штете изузетно наследиво само ако је признато правноснажном одлуком или писменим споразумом. То значи да се ради о егзистентном а још нереализованом новчаном потраживању које прелази на наследнике, као имовинско-правно потраживање, без прелажења самог права на накнаду нематеријалне штете.

Циљним тумачењем можемо закључити да је намера законодавца да се заштите морална права аутора (а не наследе) и после његове смрти зато то овлашћење преноси и на наследнике аутора, али и проширив

круг субјеката, тако да осим наследника, могу вршити удружења аутора, као институције из области науке и уметности. Да је тако произилази из одредаба члана 101. Закона које предвиђају да по истеку рока трајања имовинских права аутора, о заштити моралних права аутора старају се удружења аутора, институти из области науке и уметности, а поред тих субјеката, и свако лице има право да штити патернитет и интегритет дела, као и да се супротстави сваком облику достојног искоришћавања ауторског дела. Као што се види у циљу свестраније заштите закон уводи то се зове *actio popularis* и даје могућност неком физичком и правном лицу да штити ауторска морална права, право патернитета и интегритета дела и да се супротстави сваком облику недостојног искоришћавања дела.

Првостепени суд је захтев тужиље да се утврди постојање повреда моралних имовинских права аутора од стране тужених неовлашћеном прерадом романа, одбио као неоснован, налазећи да се не ради о неовлашћеној преради, будући да су текстови из изворног дела пренети аутентично без икаквих измена, и да се ради само о деловима романа. Овакав закључак првостепеног суда за сада није поуздан. Правилна примена одредбе члана 4. став 2. у вези члана 2. став 1. Закона захтева да се у конкретном случају вештачењем утврди да ли је радњама тужених повређено ауторско право између осталог и делом прераде имајући у виду дефиницију ауторског дела "ауторско дело је оригинална духовна творевина аутора, изражена у одређеној форми, без обзира на његову уметничку, научну или другу вредност, његову намену, величину, садржину и начин испољавања, као и допуштеност јавног саопштавања његове садржине".

Пошто отклони противречности у изреци у одбијајућем делу и у делу којим је тужба одбачена, првостепени суд ће у погледу захтева за накнаду будуће штете, имати у виду да се она досуђује по члану 203. Закона о облигационим односима само када је у питању накнада нематеријалне штете, а не и материјална штета, која према члану 186. Закона о облигационим односима, доспева од тренутка настанка штете.

У погледу захтева тужиље да пресуда замени уговор о преради ауторског дела, првостепени суд ће имати у виду да одредба члана 27. став 1. Закона о облигационим односима значи да ако постоји законска обавеза једног лица да закључи уговор, свако заинтересовано лице може од њега захтевати да такав уговор закључи без одлагања. Шта бива, ако то лице одбије захтев заинтересованог лица. Једина санкција коју овај закон (члан 183) предвиђа у том случају је обавеза овог лица да накнади штету. Он не предвиђа и право заинтересованог лица да путем суда примора другу страну на закључење уговора. Такво право је предвиђено неким посебним прописима који регулишу обавезно закључење одређених уговора (нпр. закључење уговора о коришћењу стана), а из интерпретације одредби члана 61. до 66. који регулише ауторски уговор се не може тако закључити.

Имајући речено у виду, Врховни суд је, у смислу члана 369. став 1. ЗПП, укинуо нижестепену пресуду и предмет вратио на поновно суђење.

У поновном поступку првостепени суд ће отклонити речене недостатке, на тај начин што ће испитати све чињенице и околности важне за одлуку о истакнутим захтевима тужиље, наводе жалби странака, као и предлога у наставку поступка, у светлу примедби које су наведене, како би тек онда одлучио о предмету спора.

Председник већа-судија

Слободан Дражић, с.р.

За тачност отправка

Управитељ писарнице

Мирјана Војводић

дц